

Tutkinnot uusiksi

Euroopan unionin alueella on parhaillaan käynnissä tutkintorakenteen uudistus, niin kutsuttu Bolognan prosessi. Tavoitteena on, että ensi vuonna otetaan käyttöön uusi, eurooppalaisella tasolla harmonisoitu korkeakoulutuksen tutkintorakennejärjestelmä. Nimensä uudistustyö on saanut vuonna 1999 allekirjoitetusta eurooppalaisten opetusministerien yhteisestä julistuksesta.

Asiakirja asetti tavoitteeksi eurooppalaisen korkeakoulujärjestelmän yhdenmukaistamisen opiskelijoiden ja työvoiman liikkuvuuden parantamiseksi Euroopan sisällä. Samalla tehostetaan korkeakoulukoulutusta, jotta Eurooppa menestyisi kilpailussa uusista osaajista ja muualta tulevien potentiaalisten opiskelijoiden ja tutkijoiden rekrytoinnissa. Lisäksi tavoitteena on eurooppalaisen tutkimuksen ja tieteen maailmanlaajuisen kilpailukyvyyn parantaminen. Korkeakoulutuksen ja erityisesti yliopistojen kehittämisessä olemme siirtymässä uuteen aikaan, joka on suoraa seurausta informaatioyhteiskuntakehityksestä, ja käytetty kieli tuttua poliittista informaatioyhteiskuntaretoriikkaa.

Hallinnollisissa asiakirjoissa puhutaan myös korkeakoulutuksen laadun varmistamisesta ja elinikäisen oppimisen tukemisesta. Toisaalta näyttää siltä, että laadunvarmistaminen on nykyisin enemmän laatujärjestelmien ja arviointien tekemistä sekä uusien tavoitteiden asettamista; ei niinkään laadunvarmistamista resursoimalla jo tehtävää työtä - puhumattakaan uusien tavoitteiden vaatimien resurssien varmistamisesta. Vastaavasti elinikäinen oppiminen jää nopean valmistumisen vaatimusten jalkoihin, jotta etenkin Suomessa nuoret ikäluokat saadaan tuotantoelämän piiriin mahdollisimman nopeasti.

Allekirjoittanut on ensimmäistä peruskouluopetukseen osallistunutta sukupolvea. Muutaman kymmenen vuoden aikana maailma on kehittynyt ja muuttunut niin, että nykyisten ikäluokkien peruskoulu on korkeakoulu. Jos kehitys jatkuu samaa rataa, niin parinkymmenen vuoden päästä perustutkinto on tohtorintutkinto. Näinkö sen vuoksi, että kehittyneet maat ja niiden poliittiset päättäjät näkevät lähes ainoana menestymisen takuuna korkeatasoisen koulutuksen ja siihen perustuvan tutkimuksen ja tuotekehityksen?

Korkeakoululaitokselle käynnissä oleva uudistustyö on merkittävä haaste. Uudistuksen myötä

on tarkoituksena ottaa aktiiviseen käyttöön yliopistoissa kandidaatti- eli alempi korkeakoulututkinto. Tavoitteena on, että siitä tulisi Suomesakin selvästi ammattiin ja työelämäpätevyyyteen johtava tutkinto. Lisäksi ammattikorkeakoulututkinto rinnastetaan entistä selvemmin tähän kandidaattitutkintoon ja luodaan näin yksi uusi polku maisterintutkintoon.

Maisterintutkinnot suoritetaan suunnitelmien mukaan maisteriohjelmissa, joka lisää opiskelijoiden erikoistumismahdollisuuksia - ainakin niillä laitoksilla, joilla on varaa luoda monipuolisia ohjelmia valittavaksi. Maisteriohjelmat muodostavat merkittävän haasteen eri yliopistojen informaatiotutkimusten laitosten ja niiden lähialojen laitosten väliselle yhteistyölle, josta on jo hyviä kokemuksia tohtoriohjelmissa. Vain tällä tavalla voidaan kaikille opiskelijoille taata mahdollisuus valita erilaisista maisteriohjelmissa.

Kun samaan keskusteluun lisätään vielä ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnot, niiden kehittäminen ja suhteuttaminen yliopistojen maisteritutkintoihin ja yliopistojen lisensiaatintutkinnot, on edessä uudistus, jolla on merkittäviä seurauksia myös informaatiotutkimuksen opiskelulle ja ammattipätevyysien määrittelylle. Tämä erityisesti sen vuoksi, että osa meidän alojemme ammatteihin vaaditusta pätevyydestä on sanktioitu julkisin säädöksin. Työelämän kannalta on olennaista, että eri tutkintonimekkeet ja niiden antama pätevyys profiloidaan selvästi.

Toisaalta meneillään oleva tutkinnon uudistus on paluuta vanhaan järjestelmään, jossa kandidaattitutkinto oli vielä Suomessakin voimassa ja jolloin työelämässäkin tällä tutkinnolla oli merkitystä. Voi kysyä, eikö olisi varsinkin yliopistossa aika siirtyä todelliseen nykyiseen kaksiportaiseen tutkintoon eli maisterin ja tohtorintutkintoon ja resursoida tämä rakenne hyvin? Näyttää siltä, että vaatimukset nopeasta siirtymisestä työelämään saattavat johtaa pikatutkintoajatteluun. Tämä logiikka toimii, jos varmistetaan jatkossa hyvät jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuudet työelämässä oleville; ja sellaiset työssä oppimisolosuhteet, että varsinkin korkeakoulututkinnon omaavat henkilöt voivat jatkaa selvitys-, tutkimus- ja kehittämistoimintaa työuran elimellisenä osana.

Tutkintojen harmonisointi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä muodostaa siis

oman haasteensa. Tässä ääripäinä ovat toisaalla työelämälähtöisyys, jota ammattikorkeakoulutuksessa korostetaan, ja toisaalla yliopistollisen tieteilisyyden asettamien vaatimusten täyttäminen, jolla varmistetaan koulutusreitit ja mahdollisimman joustavat siirtymiset jatkokoulutukseen ja oppilaitosten välillä. Meidänkin alamme kannalta tämä on haastava ja tärkeä selvityksen ja kehittämistyön kohde: mitkä ovat ne ammatilliset perusvalmiudet, jotka tulee olla informaatioalan ammattilaisilla, kun hän valmistuu asiantuntija-ammattilaiseksi korkeakoulutuksesta? Mitkä ovat ne valmiudet, joita tarvitaan edettäessä kohti tutkijan- ja erityisasiantuntijan uraa? Miten sovitaan yhteen nämä polut, että opiskelija omien lahjojensa puitteissa voi siirtyä ja edetä mahdollisimman nopeasti mahdollisimman pitkälle osaamisensa kehittämisessä?

Kaikkein olennaisin seikka tässäkin tutkinnon-uudistuksessa on, ettei lapsi huuhtoudu pesuveden mukana. Jos yliopistolaitoksesta tehdään ammattikoulu, hukataan tieto- ja sivistisyhteiskunnan tärkein resurssi. Informaatioyhteiskunta pärjää kyllä varsin hyvin ilman yliopistolaitosta. Yliopiston tehtävänä on uuden tieteellisen tutkimuksen tekeminen, ja se vaatii kansainvälisellä tasolla kilpailtaessa hyvää resursointia. Lisäksi yliopistolaitoksella on edelleen myös kansallinen tehtävä suomalaisen yhteiskunnan kehittämisessä. Tällä tehtävällä on oma oikeutuksensa eikä sitä voi palauttaa mihinkään välilliseen tarpeeseen.

Kuopiossa 29.2.2004

Jarmo Saarti